

УТВЪРЖДАВАМ:

/проф. Таня Пенчева/

**ЕТИЧЕН КОДЕКС НА СЛУЖИТЕЛИТЕ
В ИНСТИТУТА ПО БИОФИЗИКА И БИОМЕДИЦИНСКО ИНЖЕНЕРСТВО
КЪМ БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ**

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият кодекс е израз на грижата за академичния морал и етика в научната общност в Института по биофизика и биомедицинско инженерство (ИБФБМИ), както и израз на принципа, че без спазване на този морал не може да има ефективна научна дейност. Правилата на кодекса се отнасят до въпроси, свързани с морала при провеждане на научно-изследователската дейност, на взаимоотношенията в научните колективи и между отделните учени, с дискусиите, посветени на съвместно търсене на научни истини, с теоретичната, експерименталната, със социалната отговорност за приложенията на научните резултати и с обществената отговорност на учения. Моралът е един от основните регулатори на научната дейност. Понастоящем на него се обръща особено внимание от Европейския съюз и от всички страни, членки на европейската общност.

Моралният кодекс на учените от ИБФБМИ представлява рамка от принципи за добро поведение в науката и подкрепа на високите морални стандарти в академичните изследвания. Настоящият кодекс се въвежда на основание на §8 от Преходните и заключителни разпоредби на Етичния кодекс на служителите в Българска академия на науките (ЕКСБАН) и се основава на следните документи, като негова неразделна част: ЕКСБАН, Европейска харта на изследователите и Кодекса на поведение при подбор на изследователите, националното законодателство и институционална поддръжка за прилагането им в БАН, The European Code of Conduct for Research Integrity, The European Charter for Researchers. Учените от ИБФБМИ при БАН извършват своята дейност, като спазват Закона за БАН, Устава на БАН, ЕКСБАН, Вътрешните правила за дейностите в ИБФБМИ, настоящия кодекс и утвърдените вътрешни правила и процедури, както и всички други закони и нормативни актове.

Настоящият Етичен кодекс на ИБФБМИ е подготвен и въз основа на проект предложен от Комисията по етика при Съюза на учените в България, както и на Етичните кодекси на Държавната администрация, Министерството на здравеопазването, Етичния кодекс на социалния работник и на Фармацевтично-изследователската асоциация, предвид специфичната насоченост на част от изследователската дейност, провеждана в Института.

Включените в този кодекс правила на академичния морал не изчерпват обществения ангажимент на учените. Те трябва да спазват законите на страната, регулиращи както научната дейност и авторското право, така и другите обществени отношения. Проявите на корупция, несправедливост, некомпетентност и нарушения на изискванията за научно-изследователска и преподавателска дейност съобразно установените регламенти, са несъвместими и с академичната етика. Спазването на морала е грижа на всеки учен поотделно, на ръководствата на научните звена, на научните общности и техните организации.

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

(1) Този кодекс определя етичните норми и правилата за поведение, които служителите на ИБФБМИ следва да спазват.

(2) Кодексът има за цел да повиши общественото доверие в професионализма и морала на служителите на Института, да издигне престижа на научно-изследователската, експертната и преподавателската дейност на неговите служители, и да гарантира зачитане на авторското право при публикуване на научни резултати.

(3) Дейността на служителите в ИБФБМИ се осъществява при спазване принципите на компетентност, отговорност, безпристрастност, законност, лоялност, честност, политическа неутралност, зачитане на личността, отчетност и толерантност.

- *Компетентност* – служителят извършва дейността си като използва и прилага знанията и опита, които притежава, и непрекъснато повишава нивото на професионалната си квалификация и работа в интерес на научно-експертната дейност и продукт.
- *Отговорност* – служителят следва поведение, което не накърнява престижа на българската наука и свързаните с нея институции, както при изпълнение на служебните си задължения, така и в своя обществен и личен живот.
- *Безпристрастност* – служителят извършва дейността си обективно и добросъвестно, като се стреми вярно, точно и безпристрастно да събира, анализира и оценява всички факти и обстоятелства свързани с работата му, без да допуска влияние на собствени или чужди интереси.
- *Законност* – служителят изпълнява служебните си задължения при строго спазване на Конституцията и законите на Република България, и съобразно установените вътрешни правила в БАН и ИБФБМИ.
- *Лоялност* – служителят съдейства за провеждането на научната стратегия на БАН и на ИБФБМИ, основаващи се на принципите на правовата държава.
- *Честност* – служителят, в зависимост от функциите, които изпълнява, осъществява действия, предлага и взема решения, водещи до укрепване на доверието в качеството и надеждността на научната продукция на ИБФБМИ.
- Политическа и светогледна *неутралност* – служителят не допуска в своята работа да бъде повлияван от свои или чужди политически и светогледни пристрастия.
- *Зачитане на личността* – при изпълнение на служебните си задължения служителят се отнася любезно, възпитано и с уважение към всеки, като зачита правата и достойнството на личността и не допуска каквито и да са прояви на дискриминация.

- *Отчетност* – служителят осъществява своята дейност по начин, даващ възможност да се видят ясно неговите действия и резултатите от извършената работа.
- *Толерантност* – служителят подхожда толерантно и с разбиране към алтернативни или допълнителни мнения и позиции, изразявани от личности или институции.

Глава втора АКАДЕМИЧНА ЕТИКА

Раздел I

Академична етика на изследователската дейност

Академичната етика на изследователската дейност изисква от учения:

- да спазва изискванията за осъществяване на ефективна научна дейност, насочени към задълбочено всестранно изследване и установяване на обективната истина и за постигане на убедително трайно ново познание или обновяване и обогатяване на знанието за изследвания обект;
- да се стреми към аргументирано доказване на поддържаните от него хипотези, изводи и заключения, получени в резултат на изследователската му дейност. Не бива да се допускат предубедени заключения, непроверени и неаргументирани изводи; Основната грижа на учения е да постигне в максимална степен обективната истина, като за целта проверява тълкуванията и заключенията, които пораждат съмнение;
- да полага особени грижи, да дава високи оценки и насърчения на онези изследвания, които водят до оригинални приноси в съответната научна практика, без да се влияе от субективни приоритети;
- да проявява почтеност и коректност в отношенията си със своите конкуренти от съответната научна област. Той трябва да уважава чуждия принос и приоритет на предшестващите изследователи, които са работили в неговата научна област;
- да не допуска под каквато и да е форма присвояване на чужди научни постижения, отнемане на чуждо авторско право (плагиатство), “кражбата” на чужди идеи, фалшифицирането на чужди трудове, на данни и др.;
- да не допуска при изследвания върху хора каквото и да е накърняване на конфиденциалността и уважението към правото на личен живот, достойнство и душевен мир. Тези изследвания се правят при стриктно съблюдаване на правилата и изискванията за изследване на човешки субекти, въведени в Правилника на комисията за определяне на допустимост на експериментални изследвания в ИБФБМИ (Комисия по биомедицинска етика). Служителят в ИБФБМИ е длъжен да опазва данните и личната информация на физически лица, станали му известни при или по повод на изпълнението на такива изследвания.
- Едно от най-съществените задължения на ръководителите на научните колективи е подготовка на младите изследователи и стимулирането на тяхното възходящо развитие.

Раздел II

Академична етика на публикационната дейност

Едно от най-съществените средства за популяризиране на постигнатите научни резултати е публикуването им в научни и научно-популярни студии, списания, поредици и др. Авторите на тези публикации носят морална отговорност за тяхната научната достоверност.

- Стремежът на учения да изпревари своите колеги в получаването на нови научни знания и постигането на признание за приоритет от научната общност и от обществото не бива да го противопоставя на общи интереси, основани на авторитета на науката, академичната автономия, които изискват сътрудничество и взаимно уважение.
- При съвместно извършвана научно-изследователска дейност етично е да се определя реалният принос на всеки изследовател, съобразно извършената от него работа. “Почетно” авторство или авторство по политически причини или с други цели е недопустимо.
- Лица, които могат да се посочат като съавтори, са тези, които имат значителен принос за провеждането на изследването, за получаването, анализирането и тълкуването на резултатите или за написване на ръкописа, ако са дали съгласието си за публикацията.
- При установяване на наличие на плагиатство в дисертационните трудове и/или представените за оценяване публикации в конкурсите за придобиване на научни степени или заемане на академични длъжности, научното жури се произнася с писмено решение, прието с мнозинство, като обосновава подробно установените нарушения до НС, в срок не по-късно от изтичането на едномесечния срок преди заключителното заседание на научното жури. В тези случаи, преди да се произнесе, научното жури дава възможност на кандидата да представи своето становище в срок не по-късно от една седмица. НС/Директорът от своя страна подава сигнал до Комисията по професионална етика към Министерство на образованието и науката, съдържащ името, адреса и подписа на подателя, описание на нарушенията, както и посочване на доказателствата, които го подкрепят. Срокът за подаване на сигнала е до приключване на съответната процедура.
- Освобождава се от академична длъжност лице:
 - когато бъде доказано по законово установения ред плагиатство или недостоверност на представените научни данни в научните трудове, въз основа на които е придобило или е участвало в процедура за придобиване на научна степен, или е заело или е участвало в конкурс за заемане на академична длъжност. В този случай се отнема и научната степен, придобита по реда на ЗРАСРБ, с която е свързано нарушението.
 - което в качеството си на член на жури или на Научен съвет (НС) е дало становище въпреки влязла в сила присъда за установено престъпление извършено от него;
 - което е получило отрицателна оценка при две последователни атестации.Отнемането на научна степен и освобождаването от длъжност се извършват след обсъждане на казуса на НС и със заповед от Директора на ИБФБМИ.
- При провеждане на съвместни изследвания от двама или повече учени и докторанти в ИБФБМИ-БАН се съставят разделителни протоколи за индивидуалното участие на всеки от тях в съвместното научно изследване. Тези протоколи се подписват както от участващите учени и докторанти, така и от научните ръководители/консультанти на докторантите.

Раздел III

Академична етика на научната дискусия

При съвременните условия и организация на научната дейност често истината се търси от колектив от учени, които изследват съвместно дадена проблематика. В тези случаи съществена роля има научната дискусия.

- Академичният морал изисква да се дискутират идеи, а не личностни характеристики, да се прилагат аргументи, теоретични обяснения, а не персонални характеристики и квалификации.
- Значимостта на гледните точки и предлаганите изводи не бива да се определя от научните звания и степени на авторите, а от силата на научните им доводи. Позициите не следва да се оценяват на основата на личността на техните приносители, а на базата на универсални критерии за научност, установени чрез консенсус от научната общност.
- Наличието на безпристрастна и обективна оценка е неизменно морално изискване към научната общност. Проявите на завист, злоба, корупция, зложелателство и недоброжелателност са несъвместими с академичната етика.
- В дискусийни ситуации са недопустими всякакви форми на неуважение, като например: отправяне на заплахи, оказване на психологически натиск или физическо насилие, неправомерни квалификации и др.
- Констатирането на отклонения от изискванията на академичната етика и осъществяването на недобросъвестна научна дейност е основание за отрицателна морална оценка от съответния научен колектив или от научната общност, която може да се изрази със съответна критика в научния печат или обществените медии.

Раздел IV

Академична етика на научно рецензиране и конкурсна дейност

- Рецензентската практика трябва да бъде подчинена на изискванията на морала. Рецензиите следва да се основават единствено на преценката на реалните обективни качества, без да спестяват както положителните качества, така и недостатъците на реализирания труд.
- Рецензиите не бива да преследват злепоставяне на автора, водено от предубеждения или негативни личностни настроения.
- Рецензиите следва да подкрепят позитивните научни търсения и да не блокират чрез неправомерен негативизъм научния процес.
- Участието на учените в конкурси за заемане на академични длъжности, за разработване на проекти, за разпределение на субсидии и други е обективно и безпристрастно.
- Проява на недобросъвестна научна практика е преднамереното посочване или отхвърляне на едностранно подбрани факти и аргументи, позоваване на невярна информация и данни, с цел да бъдат злепоставени участници в конкурса или да се получат оферти за участие в научни програми или финансова помощ, без да има необходимите основания за това.

Раздел V

Етика при популяризиране на научния продукт

- Учените имат морален ангажимент към социалната отговорност на науката пред обществото и особено за хуманното използване на техните научни постижения.
- Ученият популяризира научни факти чрез доклади, дискусии и беседи в широкото медийно пространство. Представянето на научна информация става по разбираем и конкретен начин, без да се манипулира мнението на неспециалисти и без внушения в определени насоки, основани на доверието в експертността на научния работник.
- Изяви в медийното и публичното пространство на сътрудници на Института, които се представят от името на ИБФБМИ, следва да са съобразени и подчинени на научната позиция и концепция на научната общност на ИБФБМИ. Академичната етика изисква да се въведе ясно разграничение и поемане на персонална отговорност за представената информация, ако изказваните мнения се различават от общата научна позиция на ИБФБМИ.
- Учените имат морален ангажимент да популяризират научното знание чрез преподавателска дейност.

Глава трета

ПРОФЕСИОНАЛНО ПОВЕДЕНИЕ

Раздел I

Взаимоотношения с ръководството

- Служителят съдейства на Ръководството на Института с висок професионализъм, безпристрастност и активност при разработването и провеждането на политиката на звеното, както и при изпълнението на взетите решения и осъществяване правомощията на неговите ръководители.
- Служителят изпълнява задълженията си честно, безпристрастно и не допуска личните политически пристрастия да му влияят.
- Когато прави предложения пред ръководни длъжностни лица от ИБФБМИ, служителят предоставя цялата информация, отнасяща се до вземането на конкретно решение.
- Служителят поставя пред Ръководството и прекия си ръководител открито и честно проблемите, с които се сблъсква в процеса на работа или при изпълнението на възложените му задачи, като се консултира с тях с цел разрешаването им.

Раздел II

Взаимоотношение с колеги

- В отношенията с колегите си служителят проявява уважение, коректност и толерантност, като не допуска поведение, което накърнява достойнството и правата на отделната личност.
- Служителят оказва помощ и съдействие на своите колеги при изпълнение на служебните им задължения, в рамките на своята компетентност.

- Не се допуска отправянето на обидни квалификации и дискриминационно отношение между служителите в ИБФБМИ.
- Служителите трябва да се стремят да предотвратят конфликтни ситуации помежду си.
- Лични противоречия се разрешават с помощта на прекия ръководител и по изключение, когато това е невъзможно, чрез по-висшестоящия ръководител.
- Служителят на Института, който изпълнява ръководни функции, трябва да бъде пример на другите служители с качествено и срочно изпълнение на служебните си задължения, своето лично поведение и чувство за отговорност.

Раздел III

Принципи, регулиращи взаимоотношенията с докторанти и сътрудници

Ученият в ИБФБМИ:

- приема докторанти и сътрудници след обективна оценка на техните интелектуални, етични и лични качества;
- поддържа коректни и открити взаимоотношения в рамките на научния колектив, като не допуска авторитарен стил на ръководство;
- оценява докторантите и сътрудниците на базата на получените от тях резултати, отнася се към тях равноправно, без да изисква от тях изпълнение на задачи, които надхвърлят нивото на техните възможности и компетентност;
- предава на докторантите и сътрудниците си знания, умения и добро поведение в науката, чрез обяснения и личен пример;
- при ръководство на докторанти насърчава развитие на независимо и критично мислене и отговорно отношение към работата, като уважава правото на свободен израз на собствено научно мнение;
- прави нужните изводи, забележки и препоръки в случай на проблеми в научноизследователската работа, изпълнението на индивидуалния план или недобро поведение на докторантите и сътрудниците, които ръководи.

Раздел IV

Конфликт на интереси

- Служител на ИБФБМИ не може да участва при обсъждането, подготовката, вземането и изпълнението на решения, свързани с Глава II от настоящия кодекс, когато той или свързани с него лица са заинтересувани от съответното решение, или когато има със заинтересуваните лица отношения, пораждащи основателни съмнения в неговата безпристрастност.
- При възлагането на служебна задача, чието изпълнение може да доведе до конфликт между служебните му задължения и неговите частни интереси, служителът следва своевременно да уведоми своя ръководител.
- Служител, на когото станат известни факти и обстоятелства за възникнал конфликт на интереси в Института, незабавно уведомява за това Директора на ИБФБМИ.
- Когато служителът се съмнява дали дадена дейност е съвместима със служебните му задължения, той трябва да обсъди това с прекия си ръководител.

- Служителят не може да използва служебното си положение за осъществяване на свои лични или на семейството си интереси.
- Служителят не участва в каквито и да са сделки, които са несъвместими с неговата длъжност, функции и задължения.
- Служителите напуснали ИБФБМИ не трябва да злоупотребяват с информацията, която им е станала известна във връзка с длъжността, която са заемали, или с функциите, които са изпълнявали.

Раздел V

Други правила за професионално поведение

- Служителят противодейства на корупционни прояви и на други неправомерни действия в ИБФБМИ и другите структури в системата на БАН.
- Служителят не допуска да бъде поставен във финансова зависимост или в друга обвързаност от външни лица или организации, както и да иска и да приема подаръци, услуги, пари, облаги или други ползи, които могат да повлияят на изпълнението на служебните му задължения, на неговите решения или да нарушат професионалния му подход по определени въпроси.
- Служителят не използва служебното си положение и власт или информацията, станала му известна, при или по повод изпълнение на служебните му задължения, в свой или чужд личен интерес.
- Недопустимо е проявяването на субективизъм, егоизъм или пристрастие при разпределение на ресурси от материалната база на Института по начин, който не е съобразен или ощетява дейността на други работни групи или лица.
- Документи и научни данни в ИБФБМИ могат да се използват от служителя само за изпълнение на служебните му задължения при спазване на правилата за защита на информацията.
- Служителят е длъжен да не разгласява факти и сведения, станали му известни при или по повод изпълнение на служебните му задължения.
- Служителят трябва да предприема необходимите действия с цел гарантиране на сигурността и недопускане на неразрешено разкриване на защитената информация и/или данни и информация от служебните компютри.
- При изпълнение на служебните си задължения служителят опазва повереното му имущество с грижата на добър стопанин и не допуска използването му за лични цели.
- При загуба или повреждане на имущество, документи или данни на ИБФБМИ служителят е длъжен своевременно да информира прекия си ръководител или при невъзможност – висшестоящия.
- Служителят не може да изнася имущество и документи на Института извън мястото, където изпълнява служебните си задължения, без това да е съгласувано с прекия ръководител.
- Служителят няма право да предоставя достъп до служебно имущество и документи на външни лица или членове на семейството си, без това да е съгласувано с прекия ръководител.

Раздел VI

Процедури за разрешаване на етични конфликти

Установяването на неетични прояви в науката изисква най-напред те да бъдат констатирани по достоверен и убедителен начин. При всички случаи критикуваният за неморална научна дейност учен има право на защита. До доказване на противното се приема, че той е добросъвестен.

Конфликти от етично естество се разрешават:

1. **на организационно ниво**, което е с една степен по-високо от нивото, на което са възникнали, с участието на всички страни по конфликта, при запазване на максималната възможна конфиденциалност; решението се предоставя на всички засегнати страни, като в него задължително се включват мерки за възстановяване на справедливостта.
2. при невъзможност от разрешаване на конфликт на организационно ниво – от **Комисията по академична етика при ИБФБМИ**, която Научният съвет на Института формира като помощен научно-административен орган.

Глава четвърта

ЛИЧНО ПОВЕДЕНИЕ

- При изпълнение на служебните си задължения и в обществения си живот служителят следва поведение, което не уронва престижа на ИБФБМИ.
- Служителят не допуска на работното си място и извън него поведение, несъвместимо с добрите нрави.
- Служителят не може да участва в скандални прояви, с които би могъл да накърни престижа на БАН и в частност – на ИБФБМИ.

Глава пета

МЕРКИ ПО ПРИЛАГАНЕ НА ЕТИЧНИЯ КОДЕКС

1. Етичният кодекс на учените от ИБФБМИ при БАН е приет от Общото събрание на учените на 19 юни 2014 г., с изменения и допълнения от НС на ИБФБМИ, приети с Протокол № 3 от 19.03.2020 г., и влиза в сила от датата на приемането.
2. Запознаването на служителите в ИБФБМИ с разпоредбите на Етичния кодекс следва да се извършва в едномесечен срок от приемането му и утвърждаването на промени и допълнения в него. При първоначално встъпване в длъжност на служител, непосредственият му ръководител е длъжен да го запознае с разпоредбите на този кодекс в 7-дневен срок от встъпването.